

Het aantal bedrijven dat stappen zet op de Prestatieladder Socialer Ondernemen (PSO) groeit gestaag. Afgelopen jaar lieten circa 1.500 bedrijven via hun PSO-certificaat zien dat zij meer dan gemiddeld werkgelegenheid bieden aan personen met een kwetsbare arbeidsmarktpositie.

TEKST | Astrid Hazelzet, Hardy van de Ven, Jan Besseling, Ellemarijn de Geit *

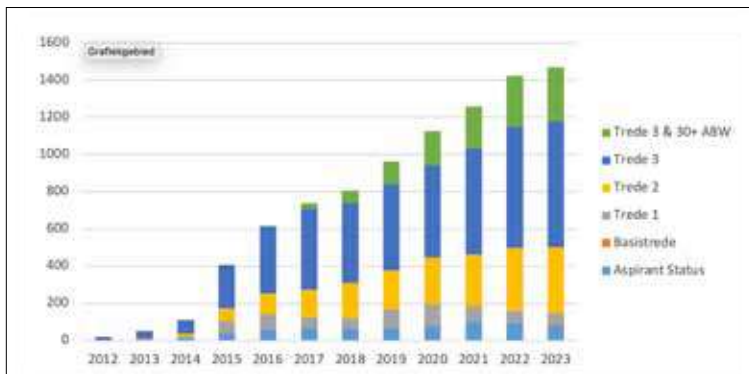
Steeds meer bedrijven stappen op de Prestatieladder Socialer Ondernemen

Maatschappelijke participatie in de brede betekenis van het woord is belangrijk voor het welbevinden en de kwaliteit van leven. Het uitgangspunt van het overheidsbeleid is dat iedereen volwaardig mee moet kunnen doen in de samenleving, waarbij het hebben van werk een belangrijk onderdeel is van het leven. De PSO is een instrument en een keurmerk dat inzichtelijk maakt welke organisaties meer dan gemiddeld werkgelegenheid bieden aan personen met een kwetsbare arbeidsmarktpositie. PSO-Nederland is vanaf de start betrokken als initiatiefnemer, beheer en positionering van de PSO. TNO is hoeder van de PSO-systematiek.

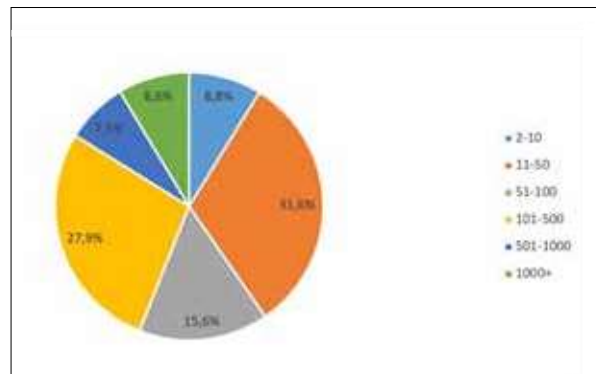
Wat is de PSO?

Bedrijven met een PSO-certificaat dragen meer dan gemiddeld bij aan werkgelegenheid voor personen met een kwetsbare arbeidsmarktpositie door het bieden van werkgelegenheid aan de PSO-doelgroep en/of het uitbesteden bij andere sociale organisaties. Met een PSO-certificaat kan een organisatie zich positief profileren naar bijvoorbeeld klanten, naar andere organisaties, naar investeerders of andere stakeholders maar ook aan het eigen personeel duidelijk maken dat zij het in dienst nemen van mensen met een kwetsbare arbeidsmarktpositie serieus aanpakt. Omdat ook de inkoop bij andere PSO-gecertificeerde organisaties meetelt in de systematiek, stimuleert een PSO-certificaat inclusief ondernemen in de keten. Daarnaast erkent ongeveer twee derde van de gemeenten een PSO-certificaat als een gehele of gedeeltelijke invulling van de zogeheten Social Return On Investment-verplichting bij een opdracht of aanbesteding.

Figuur 1. Aantal organisaties met een lopend PSO-certificaat per 31 december van elk jaar (2012-2023)

Figuur 2. Organisaties met een lopend PSO-certificaat naar aantal FTE, exclusief Aspirant-status (2023) (N = 614)

Laddersysteem

De PSO is ingericht als (prestatie)laddersysteem: van Aspirant-status, Basistrede tot PSO-Trede 1, 2, en 3. Een additionele certificering (PSO 30+), is mogelijk voor PSO-aanvragende organisaties op Trede 3, die 30% of meer mensen uit kwetsbare groepen in dienst hebben. De positie op de prestatieladder wordt bepaald door de sociale bijdrage gedurende een peiljaar. Daarnaast onderscheidt de PSO kwalitatieve aspecten die van belang zijn voor een goede arbeidsinpassing van mensen met een kwetsbare arbeidsmarktpositie (bieden van passend werk en begeleiding, integratie binnen de organisatie, aandacht voor functioneren en ontwikkeling). Bedrijven die nog niet voldoen aan de norm van PSO, kunnen een Aspirant-status aanvragen. De Aspirant-status betekent dat de PSO-aanvragende organisatie een, op directieniveau geaccordeerd, plan van aanpak heeft om binnen twee jaar toe te groeien naar minimaal een Basistrede. De Aspirant-status kan eenmalig verlengd worden.

Doelgroepen

De PSO onderscheidt meer dan 10 subcategorieën van personen met een 'kwetsbare arbeidsmarktpositie' waaronder degenen die ingeschreven staan in het doelgroepregister van UWV maar ook stage-leerlingen van de BBL/BOL (MBO-niveau 1, 2, 3 en 4). De kwantitatieve normen van de PSO (Basistrede en Trede 1, 2 en 3) zijn gebaseerd op landelijke representatieve cijfers uit de Werkgevers Enquête Arbeid (WEA) van TNO. PSO-Nederland beslist op basis van een auditrapport van een onafhankelijke, daartoe gekwalificeerde, certificerende instelling of een PSO-aanvragende organisatie daadwerkelijk in aanmerking komt voor een PSO-certificaat. Het certificaat is 2 jaar geldig en dient dan opnieuw aange-

vraagd te worden

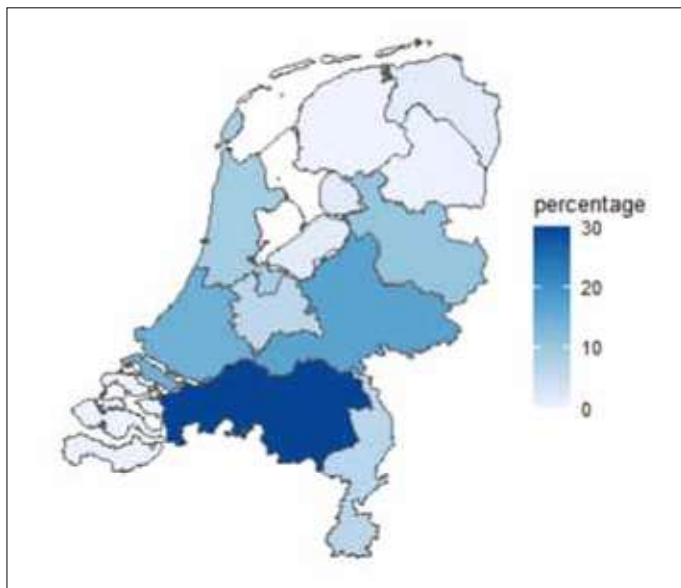
Ontwikkeling

In de afgelopen jaren is het aantal PSO-gecertificeerde organisaties gestaag gestegen van 21 in 2021 tot 1470 in 2023. In Figuur 1 staat het aantal aanvragende organisaties met een lopend certificaat vanaf 2012 (hieronder vallen zowel de nieuwe certificeringen als de lopende certificaten) naar PSO-trede. Het eerste jaar waren het vooral 'koploperorganisaties' en ontving 90,5% een certificaat op Trede 3. Vanaf 2015 schommelt het aandeel van Trede 3 (inclusief 30+) onder de toegekende PSO-certificaten tussen de 60% en 70%.

De minimale bedrijfsomvang om in aanmerking te kunnen komen voor een PSO-certificaat is 2 FTE werkzame personen in het peiljaar waarvan een deel uit de PSO-doelgroep. Uit Figuur 2 blijkt dat een PSO-certificaat in de praktijk mogelijk is voor zowel kleine als grote organisaties. De gemiddelde omvang was 486,53 FTE, overeenkomend met een gemiddelde van 717,44 medewerkers. Daarbij wordt de gemiddelde omvang sterk beïnvloed door enkele zeer grote bedrijven (1000+ medewerkers).

Figuur 3 geeft de landelijke spreiding weer van de PSO-hoofdaanvragers per december 2023. Hoewel er in elke provincie organisaties zijn met een PSO-certificaat, springt Noord-Brabant er uit met 181 PSO-hoofdaanvragers (30,0% van het totaal), gevolgd door Gelderland met 102 (16,9%), Zuid-Holland met 88 (14,6%) en Overijssel met 66 (10,9%). In Friesland, Groningen, Drenthe en Zeeland zitten de minste organisaties met een PSO-certificaat (<2% hoofdaanvragers).

figuur 4 staat informatie over de branches van in december 2023 PSO-gecertificeerde hoofdaanvragers (exclusief →

Figuur 3. Landelijke spreiding van de PSO-hoofdaanvragers per dec. 2023.

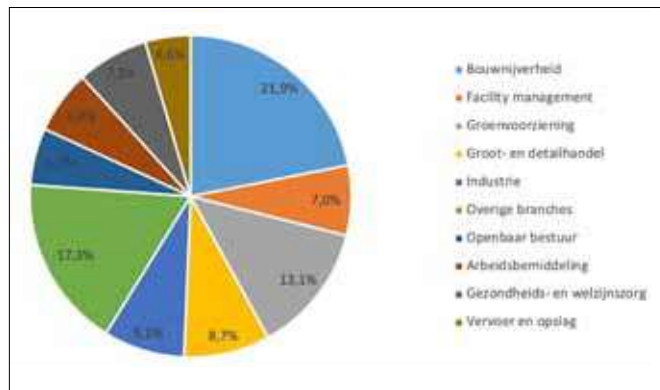
‘Steeds meer gemeenten erkennen PSO als social return bij aanbestedingen’

Aspirant-status). De meeste gecertificeerde hoofdaanvragers komen uit de Bouwnijverheid (21,9%) en de groenvoorziening (13,1%).

Conclusies

Uit figuur 1 blijkt dat relatief meer bedrijven een PSO-erkenning Trede 2 hebben gekregen (van 6,1% in 2013 naar 25,6% in 2023). De stijging van Trede 2 bedrijven komt waarschijnlijk door het toenemend aantal gemeenten dat PSO Trede 2 erkent als een inlossing voor (een deel van de) social return verplichting bij aanbestedingen. De toename tot 2021 van organisaties met een Aspirant-status is mede ingegeven door het beleid van het pensioenfonds Werk en (re)Integratie (PWRI). Vanaf 2016 koopt PWRI aandelen in bedrijven die al stappen zetten op het gebied van inclusief ondernemen. Zodoende wil men in gesprek komen met bedrijven om aantoonbaar werk te maken van inclusie, bijvoorbeeld door middel van het behalen van een PSO-trede. Dit verklaart ook waarom organisaties met een Aspirant-status vaker grote bedrijven omvat (1000+ medewerkers).

Uit de Figuren 3 en 4 blijkt dat de PSO voor zowel grote als kleine organisaties toegankelijk is, in bijna alle

Figuur 4. Hoofdaanvragers met een lopend PSO-certificaat naar branche (2023) (N=612)

branches voorkomt en landelijk dekkend is. Noord-Brabant is koploper wat betreft aantallen gecertificeerde PSO-organisaties. Een aantal arbeidsmarktregio's, waaronder Noordoost- en Zuidoost Brabant zag al in een vroeg stadium de voordelen van de PSO als uniform meetinstrument en als erkenning. In de praktijk zijn er, volgens de Werkgevers Enquête Arbeid van TNO waar de normen op gebaseerd worden, ruim 2 keer zoveel bedrijven die sociaal ondernemen op het niveau van Trede 1 of 2, dan op Trede 3. Vooral in de 'rest' van Nederland (buiten Noord-Brabant) is er nog veel potentiële groei mogelijk.

Behoeft

Samenvattend maken de gegevens duidelijk dat een toenemend aantal organisaties zich wil laten (h)erkennen voor het feit dat zij substantieel meer werkgelegenheid bieden aan mensen uit kwetsbare groepen dan het gemiddelde bedrijf in Nederland. Waren er eind 2014 (2 jaar na de start van de PSO), iets meer dan 100 PSO-gecertificeerde organisaties, in december 2023 waren dat er bijna 1400 exclusief en 1500 inclusief Aspirant status. De grote mate waarin PSO-aanvragende organisaties zich laten hercertificeren (in 2023 was bijna 70% van de toegekende PSO-aanvragen een verlenging van het certificaat), illustreert dat deze erkenning aan hun behoefte voldoet.

* De auteurs zijn werkzaam bij TNO. Astrid Hazelzet en Jan Besseling zijn senior onderzoeker/projectleider, Hardy van de Ven is wetenschapper duurzame inzetbaarheid en Ellemarijn de Geit is onderzoeker duurzame productiviteit en inzetbaarheid.